

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

Waarderingskader Voortgezet Onderwijs 2013

Utrecht, 1 oktober 2015

Waarderingskader Voortgezet Onderwijs 2013

De Inspectie van het Onderwijs maakt bij het beoordelen van de kwaliteit van het onderwijs op een school of instelling gebruik van een toezichtkader. Daar staat in hoe de inspectie werkt, wat zij beoordeelt en wanneer het onderwijs van voldoende kwaliteit is. Zo weten scholen en besturen wat ze van de inspectie kunnen verwachten.

Voor de sector voortgezet onderwijs is het toezichtkader per 1 januari 2013 vernieuwd. De vernieuwingen hebben betrekking op de werkwijze en op de indicatoren. Meer informatie over de werkwijze staat beschreven in het toezichtkader.

In het toezichtkader is onder andere het waarderingskader opgenomen. Dit is opgebouwd uit de domeinen opbrengsten, onderwijsproces en condities, die vervolgens uiteen zijn gelegd in aspecten en indicatoren. De indicatoren beschrijven wat de inspectie verstaat onder voldoende kwaliteit van het betreffende aspect. Bij iedere indicator is een toelichting geformuleerd. De toelichtingen bieden ondersteuning aan de inspecteur om tot een oordeel op de indicator te komen.

De indicatoren zijn opgedeeld in drie kleuren. De rood genummerde indicatoren (A: kernkader) zijn de indicatoren die de inspectie altijd allemaal wil onderzoeken in een kwaliteitsonderzoek, de blauw genummerde indicatoren (B: aanvullend kader) zijn indicatoren die de inspectie aan een onderzoek kan toevoegen als op basis van het bureauonderzoek er reden is de kwaliteit van de betreffende indicator te beoordelen en de groen genummerde indicatoren (C: verdiepend kader) zijn indicatoren die de inspectie kan onderzoeken om dieperliggend zicht te krijgen op oorzaken van achterblijvende kwaliteit. Het kan ook gaan om indicatoren die de inspectie voor themaonderzoeken wil beoordelen, of omdat ze aansluiten bij ambities van de school.

ALLE INDICATOREN

Domein Opbrengsten		
1. Leeropbrengsten De opbrengsten liggen op het niveau dat op grond van de kenmerken van de leerlingenpopulatie verwacht mag worden		
(!NB de opbrengstindicatoren zijn vooralsnog dezelfde als in het ouder kader!)		
1.1 (A)	De leerlingen behalen in de onderbouw het opleidingsniveau dat mag worden verwacht.	Met deze indicator stellen we vast in welke mate het interne rendement in de onderbouw conform het landelijk gemiddelde is van vergelijkbare scholen. Vastgesteld wordt of de leerlingen in het derde leerjaar op de voor hen meest geschikte opleiding zitten vergeleken met het basisschooladvies. Voor de berekening hiervan nemen we het rendement van de onderbouw op de drie meest recente opbrengstenkaarten als uitgangspunt.
1.1 PrO en EOA (A)	PrO en EOA De leerlingen behalen het opleidingsniveau dat mag worden verwacht.	Voor het praktijkonderwijs en het onderwijs aan anderstaligen gaan we uit van het leerrendement van leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. Het betreft hier de vraag in hoeverre leerlingen met specifieke leerachterstanden en/of een meer dan gemiddelde zorgbehoefte na het tweede leerjaar in staat zijn zich naar verwachting verder te ontwikkelen op de betreffende opleiding aan de hand van een uitstroomprofiel dat de school heeft opgesteld. Het uitstroomprofiel en andere relevante gegevens hierover dienen bij de school te worden opgevraagd. Operationalisering: - 90 procent van de leerlingen heeft 3 maanden na het verlaten van de school een werkplek, volgt een opleiding of heeft een plaats bij de dagbesteding voor gehandicapten.

		(Hierbij dient rekening te worden gehouden met het feit of de leerlingen inderdaad plaatsbaar zijn. Voorbeelden van leerlingen waarvan van de school niet verantwoordelijk voor plaatsing kan worden gehouden zijn: verhuizing, plaatsing in een JJI, uitzetting, langdurige ziekte) - 80 procent het niveau moet halen wat in het uitstroomprofiel staat (IOP/OPP).
1.2 (A)	De leerlingen lopen weinig vertraging op in de bovenbouw van de opleiding <naam opleiding>.	Bij deze indicator staat het interne rendement van de bovenbouw, c.q. de mate van vertraging vanaf het derde leerjaar tot het eindexamen centraal. De beoordeling is gebaseerd op de gegevens van de drie meest recente opbrengstenkaarten. Dit kengetal wordt per opleiding berekend met behulp van de overgangpercentages in de bovenbouw en het slaagpercentage. Het brutogetal wordt gecorrigeerd voor leerlingkenmerken.
1.3 (A)	De leerlingen van de opleiding <naam opleiding > behalen voor het centraal examen de cijfers die mogen worden verwacht.	Met deze indicator stellen we vast in welke mate de cijfers van het centrale examen van de verschillende vakken van de betreffende school overeenkomen met of afwijken van het landelijk gemiddelde van leerlingen op vergelijkbare scholen. Dit kengetal wordt op de opbrengstenkaart berekend door per schoolsoort het gewogen gemiddelde te bepalen van alle resultaten op alle examenvakken voor het centrale examen. Het bruto cijfer wordt gecorrigeerd voor leerlingkenmerken.
1.4 (A)	Bij de opleiding <naam opleiding> zijn de verschillen tussen het cijfer voor het schoolexamen en het cijfer voor het centraal examen van een aanvaardbaar niveau.	Een afdeling krijgt het oordeel 'onvoldoende' bij een 'groot verschil', als het SE-cijfer meer dan een half punt hoger is dan het CE-cijfer en bij 'zeer groot verschil', als het SE-cijfer meer dan 0,75 punt hoger is dan het CE-cijfer. De indicator 'verschil SE-CE' verschilt van de drie overige indicatoren op de volgende kenmerken: Het kengetal wordt niet per jaar berekend, maar in één keer over gegevens van de drie meest recente jaren. De beoordeling is op een driepuntsschaal: zeer groot verschil, groot verschil en gering verschil. Wanneer een school systematisch een groot of zeer groot verschil vertoont, wordt dit negatief beoordeeld: de leerlingen van deze school worden onevenredig beoordeeld.
1.5 Pro (A)	Alleen Pro De leerlingen in het praktijkonderwijs ontwikkelen zich volgens een individuele leerroute.	Voor het praktijkonderwijs en het onderwijs aan anderstaligen beoordeelt de inspectie bij deze indicator in welke mate de school vorm en inhoud geeft aan een individuele leerroute en begeleiding van haar leerlingen. Hiertoe stelt de school per leerling het wettelijk verplichte individuele handelings- of ontwikkelingsplan op (art.10 e, lid 6, juncto art. 10g lid 4 en art. 27 lid 9 WVO). De bedoeling is dat de individuele leerroute is verbonden met een individueel uitstroomprofiel. Verwacht wordt dat de school de ontwikkelingen van de leerlingen volgt en beoordeelt. De school dient in staat te zijn de benodigde gegevens hierover aan te leveren.
1.6 (C)	De leerlingen functioneren naar verwachting in de vervolgopleiding of het werkveld	Van de school mag worden verwacht dat zij haar aanbod mede afstemt op de eisen van het vervolgonderwijs en /of de arbeidsmarkt. Daartoe dient de school de uitgestroomde leerlingen in beperkte mate, d.w.z. gedurende één jaar, te volgen en de betreffende gegevens te analyseren. Verder kan de school aangeven welke verwachtingen, resp. eigen doelstellingen zij heeft op dit punt én of de recente uitstroom hiermee overeenkomt. Het gaat zowel om leerlingen die mét als om leerlingen die zonder diploma de school hebben verlaten.
1.7 Pro (A)	Alleen Pro De leerlingen van het praktijkonderwijs functioneren naar verwachting in de vervolgopleiding of het werkveld.	Bij deze opleidingen dient de school voor Praktijkonderwijs de uitstroomgegevens over twee of meer jaren beschikbaar te hebben. Tevens dient zij aantoonbaar en in belangrijke mate er in te slagen de meeste leerlingen (>90%) te plaatsen in de eerste 3 maanden nadat de leerling de school heeft verlaten. Hierbij dient rekening te worden gehouden met het feit of de leerlingen inderdaad plaatsbaar zijn. (voorbeelden: de leerling is verhuisd, is in een JJI is geplaatst, is het land uitgezet, is langdurig ziek).

2. Sociale opbrengsten De sociale opbrengsten zijn van voldoende niveau.		
2.1 (A)	De sociale opbrengsten zijn van voldoende niveau.	<ul style="list-style-type: none"> - De sociale competenties liggen op het niveau dat mag worden verwacht. - De maatschappelijke competenties liggen op het niveau dat mag worden verwacht.
Domein Onderwijsproces		
3. Aanbod		
Kwaliteitsaspect 3: De aangeboden leerstofinhouden bereiden de leerlingen voor op vervolgonderwijs en samenleving		
3.1 (B)	De aangeboden leerinhouden in de bovenbouw voor <vul vak in> zijn dekkend voor de examenprogramma's.	<ul style="list-style-type: none"> - Uit methodekeuze en/of andere/aanvullende beschrijving van de planning van de leerinhouden blijkt dat de geplande leerinhouden voldoende dekkend zijn voor het examenprogramma; - De geplande leerinhouden worden ook feitelijk aangeboden, (lesuitval wordt voldoende gecompenseerd).
3.1 PrO (B)	De aangeboden leerinhouden zijn dekkend voor de eisen die gesteld worden aan het praktijkonderwijs.	<ul style="list-style-type: none"> - De aangeboden leerinhouden zijn dekkend voor het in het individueel ontwikkelingsplan beschreven programma. - De leerinhouden zijn gericht op wonen, arbeid en vrije tijd; - De geplande leerinhouden worden ook feitelijk aangeboden, (lesuitval wordt voldoende gecompenseerd).
3.2 (B)	De aangeboden leerinhouden in de onderbouw voor <vul vak in> voldoen aan de kerndoelen.	<ul style="list-style-type: none"> - Uit methodekeuze en/of andere/aanvullende beschrijving van de planning van de leerinhouden blijkt dat de geplande leerinhouden voldoen aan de kerndoelen; - De geplande leerinhouden worden ook feitelijk aangeboden, lesuitval wordt voldoende gecompenseerd.
3.3 (B)	Het aanbod voor <vul vak in> vertoont een samenhangende opbouw.	<p>Per vak(kencluster):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er is in alle leerjaren een beredeneerd en vastgelegd aanbod gepland; - Er zijn afspraken vastgelegd over samenhang tussen vakken en vakoverstijgende eindtermen; - De school waarborgt het aanbieden van de leerinhouden door het vastleggen en controleren van afspraken en jaarplanningen hierover; - Het geplande aanbod wordt feitelijk aangeboden; - De school hanteert normen voor de onderbouw die aansluiting op het programma van de bovenbouw mogelijk maken.
3.4 (B)	De school heeft een aanbod voor de referentieniveaus taal dat past bij alle leerlingen.	<ul style="list-style-type: none"> - Er is een aanbod waarmee leerlingen hun taalvaardigheden kunnen ontwikkelen; - Het aanbod dekt alle domeinen van de referentieniveaus evenwichtig; - De school heeft een extra aanbod voor leerlingen die achterstanden hebben op de referentieniveaus van taal. - De school maakt effectief gebruik van ict-leermiddelen.
3.5 (B)	De school heeft een aanbod voor de referentieniveaus rekenen dat past bij alle leerlingen.	<ul style="list-style-type: none"> - Er is een aanbod waarmee leerlingen hun rekenvaardigheden kunnen ontwikkelen; - Het aanbod dekt alle domeinen van de referentieniveaus evenwichtig; - De school heeft een extra aanbod voor leerlingen die achterstanden hebben op de referentieniveaus van rekenen. - De school maakt effectief gebruik van ict-leermiddelen.
3.6 (C)	De school heeft een aanbod dat afgestemd is op (hoog)begaafde leerlingen.	<ul style="list-style-type: none"> - Binnen alle vakken zijn mogelijkheden voor verdieping, verbreding, verrijking en voor compacten; - Binnen elk leerjaar is ruimte om extra onderdelen aan het curriculum toe te voegen of te schrappen; - Hoogbegaafde leerlingen kunnen werken met individuele leervragen en eigen doelen; - Er kan over leerjaren heen aan leerinhouden worden gewerkt. - De school maakt effectief gebruik van ict-leermiddelen.

3.7 (C)	De school heeft een specifiek aanbod om de sociale en maatschappelijk competenties van leerlingen te ontwikkelen passend bij de wettelijke voorschriften.	<ul style="list-style-type: none"> - Er is een aanbod gericht op het ontwikkelen van sociale competenties. - Er is een aanbod gericht op het ontwikkelen van maatschappelijke competenties. Daarin is tevens aandacht voor <ul style="list-style-type: none"> • de samenleving en de diversiteit daarin • de bevordering van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat. - Het aanbod van de school is niet in strijd met basiswaarden van de democratische rechtsstaat. - De school heeft oog voor risico's bij de verwerving van sociale en maatschappelijke competenties en zet zo nodig een daarop afgestemd aanbod in.
3.8 (C)	De school heeft een aanbod dat past bij haar eigen doelen.	<ul style="list-style-type: none"> - De school heeft haar eigen doelstellingen vertaald in concrete vereisten aan het aanbod; - Het aanbod wordt feitelijk aangeboden aan (groepen) leerlingen.
3.9 (C)	Het aanbod is afgestemd op het vervolgonderwijs of de beroepspraktijk.	<ul style="list-style-type: none"> - Het aanbod (extra) vakken (of vakonderdelen) is afgestemd op vervolgonderwijs of beroepspraktijk van betreffende sector of profiel; - De stages zijn afgestemd op vervolgonderwijs of beroepspraktijk van betreffende sector of profiel; - De school heeft afspraken met vervolgonderwijs gemaakt over aanbod (leerinhouden, competenties, vrijstellingen).

Onderwijstijd

Kwaliteitsaspect 4: De leerlingen krijgen voldoende tijd om zich het leerstofaanbod eigen te maken

4.1 (B)	De school programmeert voldoende onderwijstijd voor de opleiding.	In de schooljaren 2013/2014 en 2014/2015 hanteren we voor de programmering van de onderwijstijd een overgangsregime van oude naar nieuwe wetgeving. Uitgangspunt daarbij is de ondergrens (1000/700 per leerjaar) die we afgelopen jaren hanteerden. In de beoordeling kijken we daarom naar de geprogrammeerde onderwijstijd voor de totale opleiding: 3700 in vmbo, 4700 in havo, 5700 in vwo en in praktijkonderwijs het aantal leerjaren x 1000. Daarnaast kijken we of de programmering het minimum aantal dagen bevat waarop onderwijsactiviteiten gepland moeten worden. Nadere precisering van de richtlijnen is te vinden in de beoordelingskaders onderwijstijd voor de betreffende schooljaren.
4.2 (B)	De school realiseert minimaal de wettelijk verplichte onderwijstijd.	<ul style="list-style-type: none"> - De school kan zich verantwoorden over de gerealiseerde onderwijstijd; - Uit de verantwoording blijkt dat de school voldoet aan de gestelde norm.
4.3 (A)	De leerlingen maken efficiënt gebruik van de onderwijstijd.	<ul style="list-style-type: none"> - De school heeft regels opgesteld over het gebruik van de onderwijstijd (zoals niet te laat komen, les niet te laat starten en te vroeg beëindigen, afspraken voor verwijdering uit klas, opvang bij ziekte leraren); - De school ziet toe op de naleving van de schoolregels op dit gebied door de leerlingen, bijvoorbeeld door leerlingen die te laat komen hierop aan te spreken; - Tijdens de lessen gaat weinig tijd (minder dan 10 procent) verloren aan organisatorische aspecten, er gaat nauwelijks tijd verloren door ordeverstoringen en leerlingen hoeven niet onnodig lang te wachten op instructie en/of het kunnen uitvoeren van opdrachten. Omdat er onvermijdelijk enig tijdverlies bij iedere onderwijsactiviteit bestaat, is er gekozen voor een norm van 10% niet bestede of irrelevant bestede lestijd.
4.4 (B)	De school heeft een effectief beleid om schoolverzuim te voorkomen.	<ul style="list-style-type: none"> - Relatief verzuim (ongeoorloofd verzuim) van leerplichtige leerlingen wordt (tijdig) gemeld (16 uur binnen 4 weken); - Relatief verzuim (ongeoorloofd verzuim) van niet leerplichtigen 18- 23 jaar zonder startkwalificatie wordt (tijdig) gemeld (na verzuim van 4 weken); - Vrijstelling van geregeld schoolbezoek vindt op juiste gronden

		plaats; - De school heeft een inzichtelijke verzuimregistratie; - In- en uitschrijvingen van leerplichtigen worden binnen 7 dagen gemeld; - Uitschrijving vindt plaats op basis van een inschrijving op een andere school, vrijstelling op grond van LPW artikel 5 t/m 9 en 15; - Verwijdering van leerlingen wordt (terstond) gemeld aan B&W; - De school heeft het verzuimbeleid opgenomen in de schoolgids.
Schoolklimaat		
Kwaliteitsaspect 5: Het schoolklimaat is ondersteunend en gericht op een brede vorming		
5.1 (C)	Het schoolklimaat bevordert de verwerving van sociale en maatschappelijke competenties door leerlingen.	De leraren en ander personeel - Tonen pedagogisch en didactisch handelen dat de verwerving van sociale en maatschappelijke competenties bevordert. - Kennen de leerlingen en tonen aandacht, waardering en respect, ze zijn consequent en geven complimenten. - Tonen voorbeeldgedrag en reageren op voorvallen in de schoolpraktijk en creëren oefensituaties om leerlingen te begeleiden bij de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties. - Grijpen op doeltreffende wijze in bij pesten. - Begeleiden leerlingen waar mogelijk bij het zelf oplossen van conflicten en ruzies en het bereiken van een goede onderlinge omgang.
5.2 (C)	Alle geledingen en de randvoorwaarden binnen de school dragen bij aan het functioneren van de school als een sociale en pedagogische gemeenschap.	- Leerlingen worden zichtbaar en actief betrokken bij het realiseren van een positief en sociaal veilig schoolklimaat. Leerlingen krijgen daarbij verantwoordelijkheden en hun inbreng telt mee. - Ouders/verzorgers worden bij de school en het onderwijs van hun kind betrokken, en de invulling van de activiteiten voor ouderbetrokkenheid past bij de kenmerken van de ouderpopulatie. - De schoolleiding draagt zichtbaar bij aan het schoolklimaat, zoals blijkt uit de ervaringen van leerlingen, ouders en personeel. De schoolleiding heeft een goed beeld van de situatie en handelt proactief en doeltreffend. - Lesruimten, algemene ruimten, (speel)pleinen en de inrichting van het gebouw dragen bij aan een positieve en sociaal veilige leer- en werkomgeving. - Leraren, directie en overig personeel zijn alert op alle vormen van pesten, agressie en geweld (inclusief sociale media) en treden onmiddellijk en adequaat op.
5.3 (A)	De beleving van het sociale klimaat en de sociale veiligheid liggen op het niveau dat mag worden verwacht.	- De leerlingen voelen zich veilig op school. - De leerlingen oordelen positief over het sociale klimaat op school. - Het gedrag van leerlingen leidt niet tot onveilige situaties op school. Evenmin is sprake van stelselmatige strijdigheid met basiswaarden in uitingen van leerlingen.
5.4 (B) Rood voor pro (A)	De school ondersteunt de leerlingen en de ouders/verzorgers bij de keuzes tijdens de schoolloopbaan.	- Leerlingen zijn tevreden over de ondersteuning bij keuzes tijdens de schoolloopbaan. - De school biedt voorlichtingsuren aan voor alle leerlingen (schoolsoort, profiel, vakkenpakket, stages etc.) - De school draagt zorg voor een breed keuzepalet en daagt de leerlingen uit alle mogelijkheden te verkennen; - De school geeft indien nodig ondersteuning aan individuele leerlingen bij hun keuzes tijdens de schoolloopbaan; - De school biedt PSO (vmbo) aan ook voor afdelingen die niet op de school worden aangeboden.
5.5 (B)	De school kent een op ondersteuning en begeleiding gerichte cultuur.	- Leerlingen zijn tevreden over de extra ondersteuning en begeleiding die zij (kunnen) krijgen. - De leerling krijgt extra uitleg en ondersteuning als hij daarom vraagt. - De leraar/mentor bespreekt regelmatig met de leerling diens

		welbevinden en de voortgang in het onderwijsleerproces. - De gesprekken zijn gebaseerd op leerlingsspecifieke gegevens en leiden indien nodig tot afspraken en ondersteuning. - Leraren hebben contact met elkaar over de ondersteuning en begeleiding die een leerling nodig heeft.
Kwaliteitsaspect 6: Het schoolklimaat is stimulerend en ambitieus		
6.1 (B)	De school is gericht op het stimuleren van talent.	- Er is een sfeer binnen de school om leerlingen uit te dagen hun talenten te ontplooiën; - Leraren zijn bereid en in staat om flexibele onderwijsprogrammering en individuele trajecten uit te voeren. - Er zijn leraren met specifieke taken om getalenteerde leerlingen te begeleiden; - De leraren weten tijdig (verborgen) talent te herkennen;
6.2 (B)	De school is gericht op het leveren van (intellectuele) prestaties.	- Leerlingen waarderen elkaar om goede prestaties. - De school formuleert ambitieuze doelen op het gebied van (intellectuele) prestaties; - Resultaten van leerlingen op 'verdiepen' of 'verbreden' worden zichtbaar gemaakt in de beoordeling (portfolio of rapport); -De school is zichtbaar aanwezig in competities of andere evenementen waarin de prestaties van leerlingen gemeten worden.
6.3 (C)	De leraar past de onderwijskundige ambities/doelen, die op schoolniveau zijn geformuleerd, toe in zijn les.	- In dialoog met het bestuur of de school kan deze indicator worden ingevuld; - De inkleuring van deze indicator wordt bepaald door wat er in het schoolplan of strategisch beleidsplan wordt aangegeven aan ambities/doelen. Hierbij gaat het om de verificatie of de school het onderwijs en het onderwijskundig beleid waarmaakt wat zij belooft.
Didactisch handelen Kwaliteitsaspect 7: Het (vak)didactisch handelen van leraren stelt leerlingen in staat tot leren en ontwikkeling.		
7.1 (A)	De onderwijsactiviteit heeft een doelgerichte opbouw.	- De gekozen werkvormen zijn effectief om het lesdoel te halen. - De gekozen lesactiviteiten zijn logisch in volgorde en gekozen tijdsbesteding; - De les (opbouw en doel) past bij het niveau van de leerlingen (is de les te gemakkelijk of juist te moeilijk); - De leraar maakt doel en opbouw van de les duidelijk. - De leraar koppelt aan het einde van de les terug naar het doel van de les.
7.2 (A)	De leraar geeft een begrijpelijke uitleg.	- Het taalgebruik van de leraar sluit aan bij de leerlingen; - De leraar activeert voorkennis; - De leraar vat de instructie / uitleg in stappen regelmatig samen (of laat dit door medeleerlingen doen); - De leraar controleert actief of de leerlingen de uitleg hebben begrepen; - De leraar geeft helder en bondig antwoord op vragen. - De leraar maakt gebruik van concrete voorbeelden die aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen;
7.3 (A)	De leerlingen zijn actief betrokken.	- De leerlingen zijn geïnteresseerd, stellen vragen of geven hun mening. - Leerlingen kunnen actief met de leerstof bezig zijn (gespreksvormen, geleide inoefening, in groepen werken, zelfstandig werken, inzet ICT, varieert opdrachten); - De leraar activeert leerlingen tot leren door goed naar hen te luisteren en door uitdagende vragen te stellen (dus meer dan alleen controleren of de leerling het juiste antwoord geeft); - De leerlingen accepteren het pedagogisch-didactisch leiderschap van de leraar.

7.4 (A)	De leerlingen krijgen effectieve feedback op hun leerproces.	<ul style="list-style-type: none"> - De leraar maakt helder <i>waarom</i> een antwoord goed of fout is. - De leraar geeft de leerlingen complimenten over hun werk. De feedback is meer gericht op de vooruitgang van leerlingen dan op correctie. - De leraar vertelt leerlingen wat zij moeten leren om hun resultaten te verbeteren (<i>feedforward</i>); - De leraar maakt leerlingen duidelijk wat zij moeten leren om een volgende stap in hun leerproces te zetten;
7.5 (C)	De leraar hanteert adequate vakdidactische principes.	<ul style="list-style-type: none"> - De leraar situeert het betreffende schoolvak binnen het gehele onderwijsaanbod; - De leraar faciliteert op inspirerende wijze het leerproces in het schoolvak bij de leerlingen; <ul style="list-style-type: none"> • Voorbeeld voor de exacte vakken: de leraar propageert een onderzoekende houding bij de leerlingen door middel van experimenten en proeven; • Voorbeeld voor de talen: de leraar propageert het leren van communicatieve taaltaken door middel van veelvuldig gebruik van de doeltaal; • Voorbeeld voor de maatschappijvakken: de leraar hanteert veel voorbeeldmateriaal van waaruit de relatie wordt gelegd naar de eigen leefwereld van de leerling.
7.6 (C)	De leraar stimuleert de leerlingen tot het leveren van hoge prestaties.	<ul style="list-style-type: none"> - De leraar heeft hoge ambities geformuleerd voor individuele en groepen leerlingen; - De leraar spreekt waardering uit over hoge prestaties; - De dialoog in de klas wordt gedomineerd door vragen van de leerling; - De leraar moedigt het kritisch denken aan;
7.7 (C)	De leraar stimuleert leerlingen tot denk- en leerstrategieën.	<ul style="list-style-type: none"> - De leraar vertelt leerlingen hoe zij hun leertaak kunnen aanpakken. - De leraar leert de leerlingen oplossingen te checken, te schatten, te voorspellen of te relateren aan eerder opgeloste problemen; - De leraar vraagt leerlingen na te denken over strategieën bij de aanpak.
Kwaliteitsaspect 8: De leraren stemmen hun didactisch handelen af op verschillen tussen leerlingen.		
8.1 (B)	De leraren gebruiken bij de vormgeving van hun onderwijs de analyse van de prestaties van de leerlingen.	<ul style="list-style-type: none"> - Op basis van zowel formatieve evaluatiegegevens als interactie met de leerling kan de leraar benoemen waar de leerling staat in zijn leerproces; - De leraren formuleren concrete doelen en/of acties voor bovengemiddeld presterende leerlingen; - De leraren bepalen op basis van een analyse van de prestaties doelen voor (groepen) leerlingen (om achterstanden weg te werken); - Leraren maken op basis van de analyse van de vorderingen of leerprestaties aanpassingen in het onderwijs aan de groep.
8.2 (B)	De leraar stemt de instructie af op verschillen tussen leerlingen.	<ul style="list-style-type: none"> - De leraar richt zich ook op sterkere en zwakkere leerlingen; - De leraar zet leerlingen die minder instructie nodig hebben alvast aan het werk; - De leraar geeft extra of aanvullende instructie aan groepjes leerlingen of individuele leerlingen;
8.3 (B)	De leraar stemt de verwerking af op verschillen tussen leerlingen.	<ul style="list-style-type: none"> - De leraar geeft leerlingen die dat nodig hebben meer en extra oefenmogelijkheden; - De leraar geeft leerlingen die dat nodig hebben de mogelijkheid tot overslaan (compacten) en verrijken; - De leraar geeft leerlingen de mogelijkheid om de leerstof in eigen tempo te verwerven en te verwerken. - De leraar geeft leerlingen de mogelijkheid om de leerstof in eigen wijze te verwerven en te verwerken. - Leerlingen kunnen werken met individuele leervragen en

		leerdoelen.
Ondersteuning en begeleiding		
Kwaliteitsaspect 9: De school biedt effectief aanvullend onderwijs en ondersteuning aan leerlingen die dat nodig hebben. (basisondersteuning)		
9.1 (A)	De school volgt systematisch de vorderingen van de leerlingen aan de hand van genormeerde toetsen.	<ul style="list-style-type: none"> - Dit gebeurt ten minste op de doorstroomrelevante vakken met genormeerde toetsen of op de referentieniveaus. De school gebruikt voor de referentieniveaus externe toetsen, die een mogelijkheid hebben tot analyse (Dit gebeurt op twee momenten in de onderbouw); - De school volgt de sociaalemotionele ontwikkeling; - De school heeft een systeem waarin ontwikkelingen van leerlingen over de leerjaren heen worden bijgehouden en gevolgd. Praktijkonderwijs: De school gebruikt voor de referentieniveaus taal en rekenen externe toetsen bij leerlingen waar dat van toepassing is.
9.2 (A) Niet van toepassing voor pro	De school bepaalt wat de onderwijs- en ondersteuningsbehoefte is van individuele of groepen leerlingen.	<ul style="list-style-type: none"> - De school benoemt per leerling of groep leerlingen wat hiaten of juist voorsprong is in cognitieve vaardigheden; - De school benoemt de leemtes in de sociaal emotionele vaardigheden van leerlingen met ondersteuningsbehoeften. - De school bepaalt per leerling of groepen leerlingen (door aanvullende diagnostiek) welk extra <i>aanbod</i> nodig is. - De school bepaalt per leerling of groepen leerlingen (door aanvullende diagnostiek) wat hun <i>ondersteunings- en instructiebehoefte</i> is; - De school bepaalt per leerling of groepen leerlingen (door aanvullende diagnostiek) welke <i>sociaal emotionele begeleiding</i> nodig is;
9.3 (B)	De school heeft doelen gesteld die erop gericht zijn om achterstanden te bestrijden.	<ul style="list-style-type: none"> - De school heeft op het niveau van de leerling of een groepje leerlingen opbrengstdoelen bepaald die gericht zijn op het wegwerken van hiaten; - De doelen zijn te vertalen in tussendoelen; - De leerlingen worden actief betrokken bij het stellen van doelen.
9.4 (A) Niet van toepassing voor pro	De school voert de ondersteuning planmatig uit.	<ul style="list-style-type: none"> - Er zijn maatregelen getroffen (bijvoorbeeld verlenging leertijd, <i>remedial teaching</i>, hulpklassen, ondersteuningslessen, faalangstrainingen) voor zowel cognitieve als sociaalemotionele ondersteuning voor alle leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben; - De school voert die maatregelen uit; - De school evalueert de effectiviteit van de genomen maatregelen en past de geboden ondersteuning aan.
Kwaliteitsaspect 10: De school begeleidt leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben effectief aan de hand van hun ontwikkelingsperspectief. (extra ondersteuning)		
10.1 (B) Rood voor PrO! (A)	Het bevoegd gezag stelt bij plaatsing voor iedere leerling een ontwikkelingsperspectief vast. (verplicht voor praktijkscholen)	<ul style="list-style-type: none"> - Dit perspectief komt zo spoedig mogelijk na plaatsing maar in elk geval binnen zes weken van de leerling tot stand; - Dit ontwikkelingsperspectief bevat de leerroute waar de leerling aan gekoppeld is, het te bereiken eindprofiel aan het eind van de schoolperiode en de uitstroombestemming waar het eindprofiel op is afgestemd (PrO: uitstroomprofiel wordt binnen 2 jaar vastgesteld, het onderwijsprogramma binnen 6 weken). Uit de eerst opgestelde ontwikkelingsperspectieven blijkt een ambitieuze inschatting van de ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling; - De vaststelling van het perspectief komt tot stand na overleg met de ouders waarbij de inzet is om tot overeenstemming te komen. Indien mogelijk betreft de school ook de leerling bij dit overleg.

10.2 (B) Rood voor PrO! (A)	De leerling ontvangt onderwijs zoals beschreven in het ontwikkelingsperspectief. (verplicht voor praktijkscholen)	<ul style="list-style-type: none"> - De school zorgt ervoor dat het ontwikkelingsperspectief leidt tot een <i>plannend</i> aanbod aan de leerling. De school volstaat dus niet met het volgen van de ontwikkeling van de leerling en het achteraf bijstellen; - Planningsdocumenten zijn aantoonbaar gekoppeld aan het ontwikkelingsperspectief i.c. de leerroute.
10.3 (B) Rood voor PrO! (A)	De school stelt vast of de leerlingen zich ontwikkelen conform het ontwikkelingsperspectief en maakt naar aanleiding hiervan beredeneerde keuzes. (verplicht voor praktijkscholen)	Dit betekent dat: <ul style="list-style-type: none"> - De school tenminste <i>twee maal per jaar</i> de feitelijke ontwikkeling van de leerling relateert aan de leerroute waar de leerling op is geplaatst; - De school het perspectief <i>aantoonbaar en beredeneerd bijstelt</i>, als de ontwikkeling gunstiger of ongunstiger verloopt dan was voorzien; - De school zo nodig maatregelen treft voor een verdergaande afstemming van het (ortho)pedagogisch en (ortho)didactisch handelen op de onderwijsbehoeften van de (individuele) leerlingen teneinde de leerling binnen de bandbreedte te houden van de leerroute waarin hij is geplaatst (Dit aandachtspunt geldt in mindere mate voor praktijkonderwijs).
Kwaliteitsaspect 11: De school draagt bij aan een adequate overgang van (zorg)leerlingen van aanleverende en naar vervolgscholen en vervult haar rol in de zorgketen		
11.1 (C)	De school zorgt voor een adequate overgang van zorgleerlingen die van andere scholen komen.	<ul style="list-style-type: none"> - De school volgt een interne procedure voor de ontvangst van zorgleerlingen, waarin ook de warme overdracht geregeld is; - De ondersteuning is gebaseerd op het onderwijskundig rapport van de aanleverende school; - De school begeleidt de zorgleerling actief bij de start op de school; - De school betreft de ouders bij de ontvangst.
11.2 (C)	De school zorgt voor een adequate overgang van zorgleerlingen naar andere scholen.	<ul style="list-style-type: none"> - De school volgt een interne procedure voor de overgang van zorgleerlingen, waarin ook de warme overdracht geregeld is; - De school informeert de ontvangende school over zorgleerlingen; - De school betreft de ouders van de zorgleerlingen bij de overgang; - De gang van zaken met betrekking tot de overgang wordt jaarlijks geëvalueerd.
11.3 (C)	De school bereidt de leerlingen en de ouders/verzorgers voor op de vervolgopleiding/arbeidsmarkt.	<ul style="list-style-type: none"> - De toeleverende school begeleidt de ouders/verzorgers en de leerling bij de keuze voor het vervolgonderwijs; - De school heeft zich ingespannen eventuele hiaten in de kennis en vaardigheden van de leerling weg te werken (door middel van aansluitingsprogramma's); - De school heeft de leerling en zijn ouders/verzorgers de gelegenheid gegeven een of meer kennismakingsbezoeken af te leggen aan de ontvangende school; - De school heeft een volledig onderwijskundig rapport opgesteld.
11.4 (C)	School vervult haar rol in de zorgketen.	<ul style="list-style-type: none"> - De school weet welke leerlingen de keten beschouwt als risicokinderen en welke leerlingen dus in aanmerking komen voor extra ondersteuning; - De school zorgt er voor dat risico-leerlingen daadwerkelijk op school herkend wordt, in de keten gemeld worden voor overleg En passende ondersteuning aangeboden krijgt in de keten; - De school wisselt zoveel mogelijk alle relevante informatie uit met de zorgketenpartners; - De school evalueert en verbetert het effect van de extra ondersteuning systematisch met de ketenpartners - De school betreft de ouder(-s) bij afspraken, uitvoering en evaluatie.
Domein Condities		
Kwaliteitszorg		

Kwaliteitsaspect 12: De school bewaakt de kwaliteit van haar opbrengsten

12.1 (A)	De school evalueert systematisch de opbrengsten.	<ul style="list-style-type: none">- De school evalueert jaarlijks de examengegevens tot op het niveau van de vakken en leraren;- De school evalueert jaarlijks de rendementsgegevens tot op het niveau van de (groepen) leerlingen;- De school evalueert de toetsresultaten van andere leerjaren dan het examenjaar tot op het niveau van vakken en docenten;- De school betreft secties, teams en docenten bij de evaluaties;- De school trekt conclusies en vertaalt die in voorgenomen beleid.
12.2 (A)	De school werkt doelgericht aan de kwaliteit van de opbrengsten.	<ul style="list-style-type: none">- De school heeft doelen gesteld voor de opbrengsten voor de eerstkomende drie jaar;- De school werkt opbrengstgericht; de school heeft indien nodig verbeterplannen voor de korte termijn per afdeling/team met daarin concrete opbrengstdoelen en tijdspaden;- De schoolleiding maakt jaarlijks prestatieafspraken met de vaksecties/teams over de opbrengsten;- De schoolleiding voert de verbeterplannen uit;- De leraren(teams) voeren de verbeterplannen uit.

Kwaliteitsaspect 13: De school bewaakt de kwaliteit van het onderwijsproces

13.1 (A)	De school evalueert systematisch het onderwijsproces.	<ul style="list-style-type: none">- De schoolleiding verzamelt systematisch informatie over de kwaliteit van het didactisch handelen van de leraren, het klassenklimaat, de zorg en begeleiding, de toetsen en schoolexamens, het gebruik van onderwijstijd, de inzet van het aanbod. (Onderdeel van deze systematische informatieverzameling zijn lesbezoeken);- De schoolleiding relateert deze informatie aan de beoogde schooldoelstellingen vastgelegd in kerndocumenten van de school;- De schoolleiding komt tot oordelen over de kwaliteit van het didactisch handelen van de leraren, het klassenklimaat, het gebruik van onderwijstijd, de toetsen en examens en het aanbod.
13.2 (A)	De school werkt doelgericht aan de verbetering van het onderwijsproces.	<ul style="list-style-type: none">- De school bepaalt de vereiste verbetermaatregelen op schoolniveau, teamniveau, leraarniveau en vertaalt deze in doelen;- De schoolleiding maakt jaarlijks prestatieafspraken met de vaksecties/teams over het onderwijsproces (waaronder didactisch handelen, zorg en toetsing/examinering);- De schoolleiding maakt de uitvoering van de verbeterplannen mogelijk;- De leraren(teams) voeren de verbeterplannen uit.
13.3 (A)	De school borgt de kwaliteit van het onderwijsproces.	<ul style="list-style-type: none">- De verantwoordelijkheid voor het bewaken van de kwaliteit van het onderwijsproces is duidelijk belegd;- De procedures rond de bewaking van de onderwijskwaliteit zijn duidelijk vastgelegd;- Betrokkenen houden zich/elkaar aan de afgesproken procedures- Nieuwe leraren krijgen begeleiding en worden ingewijd in de schooleigen regels en ambities; <p>Borging van toetsen</p> <ul style="list-style-type: none">- De school heeft criteria vastgelegd waaraan toetsen en examens moeten voldoen (toetstechnische, uitvoerings-, afname- en beoordelingseisen);- De criteria worden ook gebruikt voor andere leerjaren dan het examenjaar.
13.4 (B)	De school bewaakt de kwaliteit van de activiteiten gericht op bevordering van de sociale veiligheid.	<p>De school heeft een specifiek en actueel veiligheidsplan, met aandacht voor:</p> <ul style="list-style-type: none">- regels voor gewenst en ongewenst gedrag, die samenhangen

		<p>met het pedagogisch beleid en bekend zijn binnen de school, en de handhaving daarvan</p> <ul style="list-style-type: none"> - een aanpak gericht op voorkomen en afhandelen van incidenten in en om de school, met aandacht voor registratie en analyse van incidenten met inbegrip van een aanpak gericht op voorkomen, signaleren en oplossen van pesten - de aanstelling van één of meer bij alle betrokkenen bekende personen, die verantwoordelijk is/zijn voor uitvoering van het veiligheidsplan, inclusief wettelijk voorgeschreven functionarissen (zoals een vertrouwenspersoon en coördinator) en de naleving van overige wettelijke eisen gericht op de sociale veiligheid van leerlingen (waaronder de hantering van een Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling). - de periodieke evaluatie en actualisering van het veiligheidsplan, waarbij ook leerlingen en personeel betrokken zijn - de jaarlijkse verzameling van gegevens over de beleving van de sociale, fysieke en psychische veiligheid en het welbevinden van leerlingen en de sociale veiligheid van het personeel.
13.5 (B)	De school bewaakt de kwaliteit van het onderwijs gericht op de sociale en maatschappelijke ontwikkeling van leerlingen.	<p>De school:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Beschrijft haar visie en werkwijze, formuleert concrete leerdoelen en heeft dat uitgewerkt in een planmatig aanbod. - Verantwoordt hoe het onderwijsprogramma voldoet aan de kerndoelen voor sociale en maatschappelijke competenties en aan de wettelijke opdracht tot bevordering van actief burgerschap en sociale integratie. - Brengt de leerresultaten van leerlingen in kaart en evalueert het onderwijs gericht op de sociale en maatschappelijke ontwikkeling, inclusief burgerschap en basiswaarden, en betreft deze bij de ontwikkeling van het onderwijsaanbod en onderwijsleerproces.
Professionele ruimte/leraarschap		
Kwaliteitsaspect 14: De schoolleiding zorgt dat leraren kunnen presteren en zich ontwikkelen conform de visie van de school		
14.1 (C)	De schoolleiding zorgt dat de visie van de school op onderwijs vertaald is in concrete professionele normen voor leraren.	<ul style="list-style-type: none"> - Er is een uitgesproken visie over wat de school wil bereiken met haar onderwijs; - Deze visie is vertaald in concrete en observeerbare normen voor het handelen van leraren in en buiten de klas; - De visie is vertaald in concrete en observeerbare normen voor de samenwerking van leraren in teams.
14.2 (C)	De schoolleiding zorgt voor draagvlak bij leraren voor het schoolbeleid en de daarvan afgeleide ambities en verbeterdoelen	<ul style="list-style-type: none"> - Er is een professioneel statuut waarin de zeggenschap van leraren is geregeld. - De schoolleiding zorgt voldoende zeggenschap van leraren in het schoolbeleid (bijvoorbeeld via de MR). - De schoolleiding betreft leraren bij de ontwikkeling van de schoolvisie, van de schoolambities en evt. van het specifieke didactische concept; - Leraren zijn voldoende geïnformeerd (ze kennen de visie en ambities, zijn het ermee eens en weten welke gedragingen er van hen verwacht worden op grond van die visie en ambities).
14.3 (C)	De schoolleiding stuurt via haar personeelsbeleid op het realiseren van de onderwijskundige doelen van de school.	<ul style="list-style-type: none"> - Er is een, liefst meerjarig, scholingsplan dat inhoudelijk aansluit bij geconstateerde behoeften van het personeel en mogelijke tekorten in de onderwijskwaliteit; - Het scholingsbeleid kent een generieke aanpak waardoor alle leraren voldoende toegerust worden; - Het scholingsbeleid kent een specifieke aanpak, waardoor groepen of individuele leraren op basis van geconstateerde ontwikkelpunten in hun didactisch pedagogisch handelen ondersteuning en scholing krijgen (denk ook aan coachingstrajecten); - De school zet scholingbudget volledig in en geeft voldoende ruimte aan leraren voor het volgen van de scholingen; - De inhoud van de p-cyclus (functionerings-, voortgangs- en beoordelingsgesprekken) sluit direct aan bij het bereiken van

		voldoende onderwijskwaliteit; - Cao-mogelijkheden (bijvoorbeeld loopbaanbeleid en functiemix) worden functioneel ingezet. - Lerarenregister.
14.4 (C)	De schoolleiding stuurt leraren(teams) aan om het onderwijsproces vorm te geven passend bij de ambities van de school.	- De school kent een evenwichtige organisatie van platforms (vakgroepen, intervisie- en feedbackgroepen, deelteams) waarin leraren kunnen overleggen over hoe vorm te geven aan het onderwijsproces; - De schoolleiding communiceert met leraren over hoe het onderwijsproces te vorm te geven passend binnen de visie van de school; - De kaders waarbinnen de platforms/teams kunnen opereren zijn helder; - De schoolleiding spreekt de teams/platforms aan op het behalen van de afspraken en doelstellingen; - De voorzitters van de platforms zijn gefaciliteerd.
14.5 (C)	De schoolleiding verantwoordt zich intern over de gerealiseerde onderwijskwaliteit.	- De schoolleiding informeert de leraren over de gerealiseerde kwaliteit van de opbrengsten en van het onderwijsleerproces (bijvoorbeeld in de vorm van tevredenheidsenquêtes); - De schoolleiding informeert de leraren en MR over de al dan niet gehaalde doelstellingen.
Kwaliteitsaspect 15 : De leraren benutten de professionele ruimte voor goed onderwijs		
15.1 (C)	Leraren evalueren de kwaliteit van het onderwijs die zij bieden.	- Leraren(teams) evalueren hun handelwijze binnen en buiten de les d.m.v. lesobservaties (peer review), leerlingentevredenheidsenquêtes, leerlingen panels, oudergesprekken en ouderenquêtes; - Leraren(teams) hebben een reëel zicht op hun sterke en zwakke pedagogische en didactische competenties; - Leraren(teams) maken gebruik van de leerresultaten om de kwaliteit hun onderwijsproces te beoordelen.
15.2 (C)	Leraren vullen het onderwijs in passend bij de onderwijsvisie van de school/afdeling.	- Leraren handelen in en buiten de klas in lijn met de gemaakte afspraken rond visie, ambitie en gekozen concept; - Leraren(teams) formuleren doelen t.a.v. het pedagogisch-didactisch handelen en opbrengsten (passend bij de doelen van de school); - Leraren(teams) ontwerpen – waar nodig - het onderwijsproces (passend bij de doelen van de school).
15.3 (C)	Leraren werken doelgericht aan de bekwaamheidseisen en de benodigde competenties voor het realiseren van de visie van de school.	- Leraren houden een bekwaamheidsdossier bij (art 37) - Leraren(teams) doen op basis van hun zwakke punten voorstellen voor hun professionele ontwikkeling waaronder de bekwaamheidseisen (art 36); - Leraren(teams) volgen de scholing en ondersteuning die in grote lijnen past bij de bekwaamheidseisen en het deskundigheidsprofiel dat de school voor haar leraren heeft opgesteld; - De professionalisering sluit aan bij de loopbaan van de leraar. - Leraren nemen deel aan netwerken, lerarenconferenties en platforms die gericht zijn op het bevorderen van lerarencompetenties.
15.4 (C)	Lerarenteams verantwoorden zich over de bereikte resultaten van hun professionaliserings- en verbeteractiviteiten.	- De vakwerkplannen/(deel)teamplannen worden geëvalueerd op het behalen van afspraken en doelstellingen; - De lerarenteams verantwoorden zich over hun professionaliseringsactiviteiten t.o.v. de schoolleiding.

Bestuurlijke kwaliteitszorg

Kwaliteitsaspect 16: Het bestuur maakt met behulp van een goed functionerend systeem van kwaliteitszorg en kwaliteitsborging, zijn wettelijke zorgplicht voor de kwaliteit van het onderwijs waar.

16.1 (C)	Het bestuur heeft zicht op de kwaliteit van het onderwijs op de school/ de scholen en de daaronder vallende afdeling(en).	<ul style="list-style-type: none">- Het bestuur beschikt over adequate managementinformatie;- Het bestuur evalueert tenminste jaarlijks de opbrengsten (examengegevens, SE-CE, rendement); het onderwijsleerproces en de kwaliteit van de leraren;- Het bestuur heeft zicht op de trend in de kwaliteitsontwikkeling op zijn school/scholen en vergelijkt deze met overeenkomstige besturen (benchmarking);- Het bestuur heeft de door de inspectie gesignaleerde risico's zelf al geconstateerd.
16.2 (C)	Het bestuur stuurt aantoonbaar op de verbetering van de onderwijskwaliteit	<ul style="list-style-type: none">- Het bestuur heeft een meerjarenbeleidsplan en in samenhang daarmee een meerjarenbegroting waarin prioriteiten zijn verantwoord;- Het bestuur heeft eigen (dwz. hogere dan de inspectie) normen voor de (verbetering van de) opbrengsten;- Het bestuur maakt meetbare prestatieafspraken met schoolleiding over te bereiken resultaten t.a.v. opbrengsten en onderwijsproces (verbeterplannen);- Het bestuur neemt maatregelen als de prestatieafspraken niet gehaald worden;- Het bestuur zorgt voor voldoende personele en materiële randvoorwaarden en legt daarbij een verbinding met de gewenste kwaliteitsverbetering.
16.3 (C)	Het bestuur stuurt op de borging van de onderwijskwaliteit	<ul style="list-style-type: none">- Het bestuur heeft met de schoolleiding concrete afspraken en procedures vastgelegd om de kwaliteit w.o. de opbrengsten te behouden;- Het bestuur gaat systematisch na of betrokkenen overeenkomstig deze afspraken en procedures handelen;- Het bestuur zorgt voor voldoende continuïteit en stabiliteit in de aansturing van de school/ de scholen;- Het bestuur stimuleert en bewaakt de deskundigheid van de schoolleiding, de leraren en overig personeel d.m.v. een systeem van functionerings- en beoordelingsgesprekken;- Het bestuur speelt adequaat in op veranderende omstandigheden c.q. risico's (o.a. krimp, groei, vacatures).- Het bestuur en het intern toezicht werken vanuit een open en integrale bestuurscultuur.
16.4 (C)	Het bestuur verantwoordt zich op betrouwbare wijze over de geleverde onderwijskwaliteit en de verbetering daarvan.	<ul style="list-style-type: none">- Het bestuur verantwoordt zich aan en voert een dialoog over de (ontwikkeling van) de onderwijskwaliteit met de interne toezichthouder;- Het bestuur waarborgt dat het jaarverslag inclusief de continuïteitsparagraaf, functioneert als volwaardig verantwoordingsdocument (intern en de extern), zowel op bestuursniveau als op schoolniveau in overeenkomst met de door de overheid vastgelegde richtlijnen voor het jaarverslag;- Het bestuur informeert en overlegt regelmatig met ouders en andere direct belanghebbenden over de (ontwikkeling van de) kwaliteit;- De informatie is actueel, inzichtelijk en afgestemd op de doelgroep.

Financiële continuïteit

Kwaliteitsaspect 17: Het bestuur waarborgt zijn financiële continuïteit ten behoeve van het onderwijs.

17.1 (C)	Het bestuur kan op langere termijn voldoen aan zijn financiële verplichtingen (solvabiliteit is hoger dan 0,3).	
-----------------	---	--

17.2 (C)	Het bestuur kan op korte termijn voldoen aan zijn financiële verplichting (liquiditeit is hoger dan 0,75).	
17.3 (C)	Het bestuur houdt baten en lasten met elkaar in evenwicht (rentabiliteit ligt drie jaar boven nul).	
17.4 (C)	Het bestuur beschikt over een positieve financiële buffer die aansluit op de risicoanalyse.	
17.5 (C)	De jaarrekening voldoet aan de daarvoor geldende richtlijnen en de beleidsdoelstellingen zijn onderscheiden naar de belangrijkste activiteiten van de onderwijsinstelling.	
Financiële doelmatigheid		
Kwaliteitsaspect 18: Het bestuur zet zijn rijksbekostiging in voor het onderwijs en vormt geen onnodige financiële reserves.		
18.1 (C)	De financiële buffer van het bestuur bedraagt niet meer dan de signaleringswaarde van driemaal: <ul style="list-style-type: none"> • 10% van de totale baten van een klein bestuur (totale baten minder dan of gelijk aan € 6 miljoen); • op een glijdende schaal: tussen de 5% en 10% voor een middelgroot bestuur (totale baten meer dan € 6 miljoen, minder dan € 12 miljoen); • 5% van de totale baten van een groot bestuur (totale baten meer dan of gelijk aan € 12 miljoen). 	
Financieel beheer		
Kwaliteitsaspect 19: Het bestuur voert een deugdelijk financieel beheer.		
19.1 (C)	Er is een meerjarenbegroting voor de komende drie jaar die aansluit op de beleidsdoelstellingen.	Er is een meerjarenbegroting voor de komende 3 jaar die aansluit op de beleidsdoelstellingen. Deze beleidsdoelstellingen zijn SMART geformuleerd, dat wil zeggen dat er rekening is gehouden met toekomstige ontwikkelingen waarmee het bestuur te maken krijgt (zoals, demografische ontwikkelingen.
19.2 (C)	Er zijn deugdelijke begrotingen voor het lopende en komende jaar.	<ul style="list-style-type: none"> - Ze zijn vastgesteld in overeenstemming met de interne statuten en reglementen; - Ze bevatten alle relevante kostensoorten en kostenplaatsen in voldoende detail om inzicht te geven in de verwachte opbrengsten en kosten; - De kostensoorten die naar hun aard kunnen fluctueren zijn onderbouwd met plannen, zoals voor onderhoud, huisvesting, leermiddelen. De kosten voor personeel sluiten aan op een meerjaren formatieplan; - Bij de keuze van kostenplaatsen worden minimaal de belangrijkste afzonderlijke elementen onderscheiden zoals vestigingen, schoolsoorten en private activiteiten; - Ze sluiten aan op het model van de staat van baten en lasten in de jaarrekening van de onderwijsinstelling; - De geraamde rijksbijdragen zijn gebaseerd op een deugdelijke prognose van de relevante parameters (zoals aantallen leerlingen, rendementen); - Ze bevatten een beschrijving van de belangrijkste risico's ten aanzien van de bedrijfsvoering en de daarvoor te treffen maatregelen.